

Daje się zauważyć wywiewanie piasku przez wiatr. Wydma leży na terenie wspólnoty gminnej i jest intensywnie penetrowana przez bydło. W tej sytuacji wydaje się, że grozi jej zniszczenie, zachodzi więc potrzeba objęcia tego obiektu ochroną prawną.

Maria Danilkiewicz

OCHRONA ROSLIN

Długosz królewski *Osmunda regalis* na Opolszczyźnie

Latem 1991 r., podczas prac inwentaryzacyjnych prowadzonych w gminie Ozimek w województwie opolskim, odnaleziono stanowisko długosza królewskiego w okolicy miejscowości Krasiejów. Stanowisko to notowane było po raz pierwszy przed II wojną światową (Schube 1926), w okresie powojennym nie było dotąd potwierdzone.

Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska długosza królewskiego pod Krasiejowem. —
The locality of the royal fern, *Osmunda regalis*, near Krasiejów

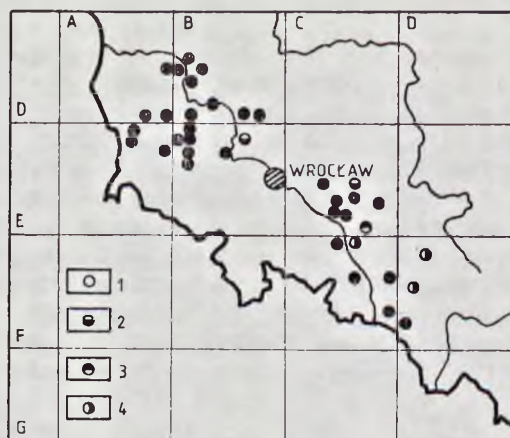
Długosz królewski rośnie w zachodniej części oddziału 267 nadleśnictwa Turawa, w odległości około 1 km na północ od Krasiejowa (ryc. 1). Nieliczna populacja złożona jest z 3 kęp, każda o średnicy 1,5 m. Siedliskiem jest mały fragment boru bagiennego położony w zagłębieniu między wydмами. Zbiorowisko to jest silnie zdegenerowane z po-

wodu obniżenia poziomu wód gruntowych, wywołanego pracami melioracyjnymi. Ten czynnik odpowiedzialny jest prawdopodobnie również za niewielką liczebność populacji długosza oraz ograniczenie zajmowanego areалу do najbliższego sąsiedztwa rowów melioracyjnych. To ostatnie zjawisko obserwowane było także przez autorów pracy o rozmieszczeniu tego gatunku w Polsce (Baryła, Pietras 1982) i świadczy, ich zdaniem, o wycofywaniu się gatunku pod presją człowieka. Drzewostan w tym miejscu zbudowany jest głównie z sosny *Pinus sylvestris*, świerka *Picea abies* i brzozy omszonej *Betula pubescens*. Wspólnie z długoszem rosną tu między innymi: bagno zwyczajne *Ledum palustre*, fiołek błotny *Viola palustris*, borówka bagienna *Vaccinium uliginosum*, borówka czarna *Vaccinium myrtillus* oraz rośliny, których obecność związana jest z odwodnieniem, takie jak: trzcinnik piaskowy *Calamagrostis epigeios*, wrzos zwyczajny *Calluna vulgaris*, borówka brusznica *Vaccinium vitis-idaea*.

Długosz królewski jest gatunkiem o zasięgu cirkumpolarno-oceanicznym. W Europie jego areal obejmuje prawie cały obszar z wyjątkiem strefy borealnej, a przez Szwecję i Polskę przebiega lokalna wschodnia granica zasięgu („Flora Europaea”). Paproć ta jest rośliną higrofilną, występującą na glebach ubogich w wapń. Jest to gatunek charakterystyczny dla klasy *Alnetea glutinosae*, a optimum ekologiczne ma w atlantyckim zespole *Myrico-Salicetum auritae*. W związku ze swoją ekologią na całym obszarze występowania jest gatunkiem rzadkim i zagrożonym wyginięciem z powodu osuszania terenów zabagnionych stanowiących jego siedlisko. W Polsce długosz królewski jest rośliną chronioną od 1957 r. i wpisaną do Czerwonej Księgi (Zarzycki, Wojewoda 1986) w kategorii V — roślin zagrożonych. Oznacza to, że gatunek w ciągu najbliższych lat przesunie się do grupy roślin ginących, jeśli nie ustaną czynniki zagrożenia.

Na terenie Polski paproć ta spotykana jest we wszystkich niżowych krainach geobotanicznych, choć wyraźne zagęszczenie stanowisk uwiadcza się na północnym i południowym zachodzie. Na Śląsku przed wojną notowana była na 36 stanowiskach (Schube 1903, 1926, Baryła, Pietras 1982). Po wojnie na terenie Śląska odkryto 4 nowe stanowiska oraz udało się potwierdzić 3 spośród notowań niemieckich. Jednym z nich jest stanowisko koło Krasiejowa. Pozostałe wymagają ponownego odnalezienia, a sądząc po zmianach środowiska i tempie zanikania gatunku w innych częściach Polski, większość z nich to stanowiska historyczne.

Na mapie (ryc. 2) przedstawiono miejsca występowania długosza królewskiego na Śląsku, różnicując je na odnalezione po wojnie, potwierdzone i nie potwierdzone, na tle siatki „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce” (ATPOL). Dokładna lokalizacja stanowisk znajduje się w pracy Baryły i Pietras (1982).

Ryc. 2. Stanowiska długosza królewskiego na Śląsku: 1 — nie potwierdzone po wojnie, 2 — potwierdzone po wojnie, 3 — stanowisko pod Krasiejowem, 4 — stanowiska odkryte po wojnie. — The localities of the royal fern, *Osmunda regalis*, in Silesia: 1 — those no longer found after the War, 2 — those found after the War, 3 — the locality near Krasiejów, 4 — the localities discovered after the War

Największe zagrożenie dla tego gatunku paproci stanowi, jak już wspomniano, obniżenie poziomu wód gruntowych, na które jest on bardzo wrażliwy. Melioracje obszarów leśnych są głównym powodem szybkiego zanikania stanowisk długosza w całej Polsce. Aby nie dopuścić do wyginięcia tej rzadkiej i pięknej paproci pod Krasiejowem, należy przede wszystkim zahamować dalsze odwadnianie terenu przez zasypanie rowów melioracyjnych w najbliższym otoczeniu stanowiska. Stanowisko poddane zostanie obserwacji, która pozwoli określić, czy populacja ma tendencje do rozprzestrzeniania się, czy też do zanikania.

Michał T y s z k o w s k i

PIŚMIENNICTWO

- Baryła J., Pietras B. 1982. *Długosz królewski, Osmunda regalis L. w Polsce*. Ochr. Przyr. 44: 111—144.
Flora Europaea 1967. Vol. 1, Cambridge University Press.
 Schube T. 1903. *Verbreitung der Gefässpflanzen in Schlesien*. Breslau.

Schube T. 1926. *Ergebnisse der Durchforschung der schlesischen Flora im Jahre 1926*. Jahresber. d. Schl. Ges. f. Vaterl. Cultur.

Zarzycki K., Wojewoda W. 1986. *Lista roślin wymierających i zagrożonych w Polsce*. Warszawa.

Stanowisko uludki leśnej *Omphalodes scorpioides* na Dolnym Śląsku

Uludka leśna *Omphalodes scorpioides* (ryc. 1) jest gatunkiem zaliczanym do elementu europejsko-boreomeridionalno-kontynentalnego (Czubiński 1950) i osiąga w Polsce północno-zachodnią granicę zasięgu. Stąd też występuje z reguły na izolowanych stanowiskach

Ryc. 1. Uludka leśna (wg Javorka-Csapody 1975). — *Omphalodes scorpioides* (according to Javorek-Csapoda 1975)

w szczególnie sprzyjających warunkach środowiskowych: w wilgotnych, cienistych zaroślach i lasach. Naturalne lasy o takim charakterze podlegają silnej antropopresji, zarówno wskutek wyrębów, jak i zmiany stosunków wodnych, dlatego potencjalny areał siedliskowy uludki leśnej zmniejsza się coraz bardziej. Na Dolnym Śląsku znanych było 26 stanowisk uludki (Schube 1903) (ryc. 2), z czego tylko jedno, w rez. „Muszkowicki Las Bukowy”, odnalezione zostało po II wojnie światowej (Macko 1954); pozostałe wymagają sprawdzenia. W całej Polsce Dolny Śląsk jest jedynym terenem, gdzie uludka rośnie często. Kilka stanowisk grupuje się w Polsce środkowo-wschodniej (Hegi 1975) — ostatnio była potwierdzona ze Wzgórz Dylewskich (Jutrzenka-Trzebiatowski 1980).

Nowe, nie podawane do tej pory w literaturze stanowisko uludki leśnej znaleziono w starym, nie zagospodarowanym parku klasztornym w Henrykowie k. Ziębic, w regionie Wzgórz Niemczańsko-Strzelińskich